

УДК: 657.47

JEL Classification: M 410

© Бонарев В. В., Танасієва М. М., Михалків А. А., 2017

bonarevvladimir@i.ua

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці

## ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ: ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

*Досліджено підходи до розуміння сутності економічної категорії «організація» згідно різних авторських поглядів. Висвітлено організаційні структури, які існують на підприємстві.*

*Розкрито мету та завдання обліку трансакційних витрат на підприємстві. Висвітлено теоретичні та методологічні засади організації обліку трансакційних витрат на підприємстві, які дозволять здійснювати облік таких витрат на підприємстві, що у свою чергу призведе до ефективного управління такими витратами та підприємством загалом.*

**Ключові слова:** організація, облік, витрати, трансакційні витрати, закон організації.

**Постановка проблеми.** Проблема організації як науки залишається недостатньо дослідженою, хоч цю дисципліну вітчизняні вчені почали формувати ще з початку ХХ ст.

Неоінституційна теорія ввела в облік нову категорію – трансакційні витрати, що дало змогу розглядати бухгалтерський облік з позиції ефективності функціонування як окремого інституту та аналізу його ролі в суспільстві – у соціальному інституційному середовищі. Трансакційні витрати пов'язані з укладанням контрактів, що потребує вивчення ринку та вибору партнерів, вивчення кон'юнктури ринку, пошуку інформації, забезпечення наукового супроводу, правовий захист, підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств й ін. Конкурентна боротьба передбачає, що підприємство докладе значних додаткових зусиль для організації та проведення науково-дослідних і патентно-ліцензійних робіт та створення потужної інформаційної бази, що впливатиме на виникнення трансакційних витрат й розширення їхнього обсягу. На даний момент єдиного підходу до вивчення організації обліку трансакційних витрат на підприємстві ще немає, тому проблема актуальна та багатогранна для подальшого розвитку.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженням питань розкриття економічної сутності поняття «організація» присвячено праці вітчизняних і зарубіжних учених, таких як: Н. Адлера, К. Ажріса, В. Г. Алієва, М. Альберта, Ч. Барнарда, К. Бартлетта, Т. Бернса, В. Д. Беліка, Дж. Вудворда, С. Гошала, М. Крозье, Дж. Лорша, П. Лоуренса, М. Х. Мескона, Т. Пітерса, Дж. Сталкера, Н. П. Тарнавської, Р. Уотермана, Ф. Хедоурі, В. Г. Хірного, Г. Хофстеда.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** У сучасній науковій думці хоч і досліджено поняття «організація», однак,

не склалося єдиного підходу до розуміння цієї категорії. Разом з тим, детальнішого розгляду потребує дослідження проблеми облікового аспекту поняття «організація» та організації обліку трансакційних витрат на підприємстві.

**Формулювання цілей статті.** Основною метою статті є висвітлення наукових підходів до розуміння економічної сутності поняття «організація» та вплив неоінституційної теорії на це трактування, а також розкриття основ організації обліку трансакційних витрат на підприємстві для поліпшення діяльності суб'єкта господарювання.

**Вклад основного матеріалу дослідження.** Незважаючи на історію виникнення та становлення цієї науки і проведення численних досліджень, поняття «організація» досі викликає дискусії. Більшість науковців у своїх дослідженнях розглядає організацію як процес і явище, тобто як діяльність (створення структури) та як результат (саму структуру) [1]. Дискусії серед дослідників виникають тому, що поняття організації має кілька значень. З одного боку, це узагальнене поняття суспільних інституцій, форм власності – державних і приватних, тобто будь-яке підприємство є організацією. З іншого боку, це поняття має інструментальний характер, що описує систему формальних правил і приписів виконання робіт на підприємстві, тобто його ототожнюють з організацією праці.

Вважаємо за доцільне організацію виокремити як процес і функцію управління системою для досягнення мети виробничої системи та її окремих частин цілісної структури. Функціональне призначення організації в цьому значенні полягає у створенні нових та вдосконаленні створених і функціонуючих систем будь-якого виду. Отже, організувати – це означає створити нову систему або поліпшити стан попередньої у процесі її функціонування відповідно до мінливих внутрішніх та зовнішніх

умов [2].

Сутність поняття «організація» розкривають за допомогою кількох таких підходів: а) об'єднання людей для виконання певної діяльності щодо досягнення спільної мети; б) внутрішня впорядкованість, узгодженість, взаємодія частин цілого, зумовлених його будовою; в) сукупність цілеспрямованих процесів, які приводять до утворення життєздатної системи; г) єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності.

При вивченні основних досягнень у розвитку управлінського мислення, які мали значний вплив на дослідження проблеми організації, необхідно звернути увагу на праці вчених, які зробили внесок у формування науки управління або розвивали ідеї своїх попередників, адже без них неможливо уявити сучасний менеджмент. Погляди цих науковців відображають широку картину розвитку ідей і реальних практичних методів управління, які сприяли формуванню уявлень про економічну систему загалом та існування організацій, зокрема (табл. 1).

Таблиця 1

**Диференціація поглядів учених на визначення поняття «організація»**

<i>Вчені</i>	<i>Погляди на визначення поняття «організація»</i>
К. Бартлетт, С. Гошал [3]	Організація є інтегрованою системою, яка зберігає за центром певні функції вибору стратегії та планування, децентралізуючи інші види діяльності з метою надання необхідної гнучкості й реактивності. Основним «законом» для досягнення успіху, ефективної організації є вміння швидко адаптуватися до зовнішніх змін, ведучи політику фірми витримувати позицію гнучкого керівництва, яке пристосовується до трансформації зовнішніх обставин.
М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі [12]	Організація – це соціальне утворення, в якому об'єднана певна кількість людей з загальними прагненнями для досягнення спільної мети.
Т. Бернс, Дж. Сталкер [4]	Виокремлюють «ідеальні типи» організаційних структур: механістичну (значною мірою бюрократичну, ієрархічну та стандартизовану), яка найбільш ефективна у стабільних зовнішніх умовах при виробництві добре освоєної продукції, та органічну (винятково гнучку, колегіальну і підвладну мотивації) – у змінних зовнішніх умовах при виробництві інноваційних виробів.
Ч. Барнард [5], Дж. Вудворд [6; 7]	Основа ефективної діяльності організації полягає у створенні системи комунікації, тобто ієрархічної та підпорядкованої структури, а також системи для передачі інформації як за вертикаллю, так і між всіма індивідами і підрозділами (тобто горизонтальні зв'язки).
В. Г. Алієв [8], В. Д. Белік [9], В. Г. Хірний [10]	Організація – це сукупність внутрішніх узгоджених процесів або дій, призначених для утворення й удосконалення взаємозв'язків між частинами цілого, обумовлених його будовою. Робиться акцент на впорядкованому стані елементів цілого і процесі їхнього впорядкування в доцільну єдність.
Дж. Лорш, П. Лоуренс [11]	Організація – це відкрита система, дії членів якої обумовлені їхніми особистісними характеристиками, визначеним завданням та неофіційними й неформальними правилами поведінки. Додатковим фактором впливу на внутрішні параметри організації стають непередбачуваність і швидкоплинність зовнішнього середовища.
Н. П. Тарнавська [13]	Організація як функція менеджменту означає механізм побудови конфігурації підприємства, який дає змогу працівникам підприємства результативно працювати над досягненням колективної мети.
К. Ажріс [14], Н. Адлер [15], М. Крозьє [16], Т. Пітерс, Р. Уотерман [17], Г. Хофстеде [18]	Організація – це соціальні конструкції, що відображають внутрішні характеристики та певну відповідність соціально-культурним нормам і цінностям; певна «кооперативна» система, яка дає змогу індивідам, котрі входять до її складу, досягти на основі взаємодії тих результатів, яких вони не змогли би досягти працюючи окремо. Значна увага приділяється питанням, присвяченим індивідуальним відмінностям, неформальним правилам поведінки, культурі, соціально-культурним нормам, цінностям та особливостям етнокультурних проявів, які є факторами формування організації для забезпечення успішного керівництва й існування організації.

Погляди представників класичного менеджменту мають безпосередній вплив на розвиток поняття «організація». Саме теоретичні постулати цих учених, тобто їх стрижневі

поняття, слугують підґрунтям для сучасної економічної думки. Досліджуючи історичні проблеми визначення поняття «організація», не можемо залишити поза увагою роль трансакційних витрат у сучасному розумінні

поняття «організація». Адже дослідження трансакційних витрат як нової економічної категорії частково зробило свій внесок у тлумачення поняття «організація» у традиційній економічній теорії. До виникнення трансакційних витрат висловлювалось припущення про те, що будь-які взаємодії всередині організації та за її межами відбуваються миттєво – без найменших непорозумінь і труднощів. З утворенням неоінституційної економіки, яка почала формуватися у 1930-х рр., науковці суттєво розширили розуміння поняття «організація». Неоінституційна теорія послідовно намагається впровадити принципи індивідуалізму у сферу економічної діяльності та поширити їх на всі види людської діяльності, зокрема й на соціальні аспекти. На відміну від неокласики, яка переважно вивчає фізичні (рідкісність ресурсів) і технологічні обмеження (недостатність знань, практична майстерність та ін.), основу неоінституційної економіки формують трансакційні витрати. З огляду на це набуває актуальності питання розширення традиційних об'єктів теоретичного аналізу за рахунок нових важливих питань, тому неоінституціоналісти роблять спроби створити ефективну модель механізму проведення економічного регулювання. Вони порівнюють витрати, спрямовані на прийняття рішень, не із ситуацією, яку вважають зразковою (досконала конкуренція), а з реальними альтернативами, що сприяє ширшій диференціації поняття організації як будь-якої діяльності людини [19].

Ідеї й концепції, які становлять зміст класичної теорії організації, розробляли вчені та практики в кінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст. До відомих науковців, які зробили вагомий внесок у розвиток основних положень класичної теорії, належать: Ф. Тейлор, А. Файоль, Г. Форд, Ф. Гілбрет, Л. Гілбрет, Г. Гантт, Х. Мюнстерберг, Х. Емерсон, Дж. Лізней, А. Рейлі й М. Вебер. Основою цих теорій слугує те, що організація розглядається як безособовий механізм, адміністративна піраміда з різними рівнями управління, пронизаними формальними зв'язками із загальним циклом управління, планування, координації та контролю.

Значним внеском у розвиток класичної теорії організації стала концепція «ідеальної бюрократії» М. Вебера, який наголошує на тому, що правила, інструкції й процедури, які виправдали себе, у практичній роботі мають бути основою для прийняття рішень [20]. Елементами цієї концепції є: розподіл праці на основі функціональної спеціалізації; ієрархія влади; система правил, які визначають права та

обов'язки кожного члена організації; система процедур (порядку дій) у ситуаціях, які виникають у процесі функціонування організації; відбір і призначення працівників відповідно до їхньої кваліфікації [21].

Організаційні структури поділяють на бюрократичні й адаптивні. Бюрократичну організаційну структуру характеризують високий рівень розподілу праці, стереотипна ієрархія управління та ланцюг команд зверху вниз. Ця система найбільш ефективна у стабільних зовнішніх умовах при виробництві добре освоєної продукції.

Адаптивні організаційні структури створюють і втілюють на підприємствах з метою отримання можливості ефективно відповідати на зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі, та розробляти нову технологію управління ним. Взаємодія й комунікації в організаційних структурах адаптивного типу можуть відбуватися на будь-яких рівнях залежно від вимог поточного процесу і, відповідно, з великою кількістю залученого персоналу для досягнення загальних цілей організації. Така організаційна структура завжди більш рухома та легше піддається необхідним змінам за умов виникнення нових обставин.

Отже, виокремлення двох типів організаційних структур з точки зору відповідності різним зовнішнім умовам у вказаній вище праці стало поштовхом до проведення нових досліджень у цій сфері, що в результаті призвело до формування «ситуативного підходу», який застосовується у процесі аналізу організації [20].

Різні інститути з різною організаційною структурою мають неоднакову ефективність з погляду оперування трансакційними витратами. Одні виконують це завдання краще, а інші – гірше. Ті, які потребують надто високих витрат, відмирають, а ті, які виявляються більш економічними, виживають і набувають поширення. Трансакційні витрати слугують своєрідним «рушієм» інституційної еволюції.

Теоретичні основи організації як окремої науки, пов'язаної з управлінням, вчені розробляли на межі різних галузей знань, серед яких менеджмент, соціологія, антропологія, психологія, юриспруденція та ін. [22]. Проблему створення спеціалізованої галузі знань про організацію складних систем в економічній сфері вони пов'язують із процесом розширення виробництва й утворення великих промислових підприємств [23].

Фундатором сучасної теорії організації як науки вважається О. Богданов. Основні свої ідеї він відобразив у фундаментальній праці

«Тектологія (загальна організаційна наука)», перший том якої надруковано у 1912 р. Вихідним положенням теоретичних досліджень цього науковця, є твердження про те, що норми організації неподільні для всіх об'єктів, в яких максимально розрізнені елементи об'єднуються конструктивними зв'язками. На його думку, звідси випливає, що підхід до вивчення будь-якого явища має базуватися на дослідженні будь-якої системи у двох аспектах: взаємозв'язки всіх її частин і взаємозв'язки цієї системи як цілого із середовищем, тобто з усіма зовнішніми системами. Це означає, що закони, закономірності та принципи організації мають бути єдині для будь-яких об'єктів і навіть найбільш різноманітні явища об'єднуються між собою спільними структурними зв'язками на основі спільних правил [1]. Таке твердження О. Богданова свідчить про широту предметної сфери теорії організації, оскільки вона має пряме відношення до таких аспектів, як побудова й розвиток організаційних комплексів шляхом з'єднання (входження одного комплексу в інший) чи роз'єднання (розпаду) яких-небудь кінцевих елементів, та передбачає цілісність економіки й єдність планів, прямі та зворотні зв'язки в управлінні й плануванні, рівновагу, пропорційність і збалансованість планів, орієнтованих на задоволення потреб.

Організацію науковці розуміють як певну внутрішню впорядкованість, узгодженість, взаємодію більше чи менше диференційованих й автономних частин цілого, зумовлені його будовою; сукупність процесів або дій, які ведуть до утворення і вдосконалення взаємозв'язків між частинами цілого [24, с. 944]. У цьому визначенні поняття «організація» акцент зроблено на впорядкованості та узгодженій взаємодії автономних частин у межах певної системи.

В економічній літературі трактування категорії «трансакційні витрати» з'явилося у 1937 році і пов'язана з працею Р.Коуза «Природа фірми». Учений під трансакційними витратами розуміє витрати, які виникають при використанні цінового ринкового механізму [25]. У теорії трансакційних витрат базовою одиницею визначається акт економічної взаємодії, угода, трансакція. Категорія трансакції розуміється гранично широко і використовується для позначення обміну товарами, юридичними зобов'язаннями, угодами короткострокового й довгострокового характеру, що вимагають детального оформлення і припускають просте взаєморозуміння сторін [26, с. 47].

У нашому дослідженні під трансакційними витратами ми розуміємо витрати, пов'язані зі

збиранням, обробкою та аналізом даних про ринок; проведенням переговорів і прийняттям рішень; контролем та аналізом виконання контрактів і прав власності [27].

Метою обліку трансакційних витрат – надання користувачам (менеджерам) необхідну, детальну та своєчасну інформацію про трансакційні витрати. Виходячи з мети завданнями обліку трансакційних витрат є: облік господарських операцій, пов'язаних з виникненням таких витрат; документальне відображення інформації про трансакційні витрати у спеціальних відомостях; планування діяльності підприємства з врахуванням такого роду витрат; визначення та запобігання збільшення величини трансакційних витрат, а також здійснення контролю за виконанням поставлених завдань.

Значний вплив на організацію обліку трансакційних витрат та функціонування організації загалом має вплив зовнішнього середовища. Так, для здійснення успішної діяльності та забезпечення ефективної організації трансакційних витрат підприємствам потрібно вести політику на принципах гнучкого керівництва, яке здатне адаптуватися до трансформації зовнішніх обставин. Чим більше невизначені та комплексні зовнішні обставини, тим більш обмеженою та гнучкою має бути структура і тим більшою стає потреба у вертикальних потоках інформації між рівнями управління й у горизонтальних потоках між функціональними підрозділами.

На організацію обліку трансакційних витрат підприємства також впливає культура. З цього приводу Н. Адлер указує, що культура справді має вплив на організацію як результат того, що особи спілкуються, співпрацюють і проводять переговори з іншими індивідами. Глобальна конкуренція потребує, щоб фірми й їхні працівники постійно взаємодіяли із представниками з різних країн світу [20]. Отже організація обліку трансакційних витрат значно залежить від так званої атмосфери всередині підприємства, культури спілкування як між працівниками однієї ланки, так і за вертикальними зв'язками, тобто між керівництвом та підпорядкованими йому особами. Проблеми, пов'язані зі спілкуванням (налагодженням комунікаційних зв'язків), належать до проблем психології, які суттєво впливають на організацію праці й функціонування підприємства загалом.

Отже, у сучасних умовах необхідно сформулювати гнучку структуру організації та культуру взаємин, що сприятиме оперативному реагуванню на неминучі зміни зовнішнього і

внутрішнього середовища. У контексті соціального управління в управлінській діяльності підприємства організація обліку трансакційних витрат – це складова самої управлінської діяльності, яка полягає у впорядкуванні в логічну систему суспільних відносин (об'єкти управління) й органів управління (суб'єкти управління) та здійснює вплив на осіб, котрі перебувають у ділових відносинах.

Як відповідь на різкі зміни зовнішнього середовища перед суспільством виникає проблема розширення горизонтів знань. Науково-технічний прогрес спонукав вчених до диференціації знань щодо існуючих, усталених постулатів наук. Одним із перших, хто наголосив на проблемі необхідності розширення запасу стратегічних знань для організації на всіх рівнях її існування, став Д. Норт. Головна мета, якої необхідно досягти для вирішення проблеми реалізації знань на сучасному етапі розвитку економічної думки – це формування і збільшення потенціалу знань, що виражається в певній сукупності методів та прийомів, які застосовують на практиці працівники для досягнення як короткострокових, так і довгострокових цілей організації. Тому навчання у процесі діяльності організації займає вагомe місце, оскільки воно передбачає спрямованість на постійний розвиток та вдосконалення організації, безперервність моніторингу і поширення знань, а головне – налагодженість ефективного зворотного зв'язку із суб'єктами зовнішнього середовища, що є одним із найважливіших факторів удосконалення процесу переходу індивідуальних знань в організаційні. Це, на нашу думку, сприяє формуванню конкурентоспроможності організації.

Існує певний зв'язок між загальною організаційною стратегією та стратегією управління знаннями. Тому для успішної розробки й реалізації загальної стратегії розвитку організація має визначитися щодо виду необхідної стратегії управління знаннями [28]. Для цього фірма змушена розвиватися, що поступово змінює встановлені обмеження. Інвестиції у формальну освіту, нові технології й суто в науку обґрунтовані, тому що в результаті вони дають великий прибуток. Інформація та знання керівника похідні від чіткого інституційного середовища. Інституційне середовище не тільки формує внутрішню організаційну будову підприємства і визначає внутрішні взаємозв'язки між підрозділами та структуру управління, а й окреслює зовнішні межі підприємства, що дасть йому змогу ефективно досягти своїх цілей. Знання про

трансакційні витрати допоможуть відповідальним особам швидше збирати, обробляти та аналізувати інформацію про ці витрати з усіх ланок діяльності підприємства і приймати оперативні рішення. Отже, якщо організація інвестує у знання про трансакційні витрати, то такі знання збільшать продуктивність людського капіталу та приведуть до створення гнучкої системи організації обліку трансакційних витрат.

Отже, трансакційні витрати виникають як у взаємозв'язку підприємства із зовнішнім середовищем, так і безпосередньо на кожній окремо взятій ланці діяльності організації, тобто в усіх її сегментах. Тому організацію обліку трансакційних витрат на підприємстві необхідно здійснювати за допомогою децентралізації управлінського процесу, який полягає в делегуванні повноважень та відповідальності від вищих рівнів управління до нижчих, що дасть можливість виявляти ефективність діяльності кожного структурного підрозділу підприємства. Отже, одним із методів, що дозволить оптимізувати процес прийняття виважених управлінських рішень щодо трансакційних витрат на підприємстві є здійснення обліку трансакційних витрат за сферами відповідальності.

Для ефективної організації обліку трансакційних витрат за сферами відповідальності потрібно в наказі про облікову політику вказати відповідальних осіб, які будуть займатися збором, обробкою та передачею інформації про виникнення трансакційних витрат керівній ланці суб'єкта господарювання. Необхідно також зазначити склад і структуру трансакційних витрат, що полегшить роботу відповідальній особі з виокремлення цих витрат із загальної сукупності витрат. У наказі треба вказати відомості, в яких будуть згруповуватися трансакційні витрати від структурних підрозділів підприємства та в які терміни вони подаватимуться.

На нашу думку, організація обліку трансакційних витрат на підприємстві має базуватися на таких законах, як:

- *Закон композиції та пропорційності* - оскільки трансакційні витрати займають вагомe місце у сукупності витрат підприємства й впливають на цілі діяльності суб'єкта господарювання, шляхом розширення бази для розробки ефективної стратегії діяльності, закон композиції та пропорційності у контексті розгляду трансакційних витрат дає змогу здійснювати пошук цих витрат й їхній подальший синтез в об'єднаний масив інформації для узгодження цілей організації;

- *Закон найслабших.* Найслабша ланка в організації будь-якого підприємства – це трансакційні витрати, оскільки вони не виокремлюються із загальної сукупності витрат, але впливають на загальну стійкість організації загалом.

- *Закон синергії.* Здійснювати організацію обліку трансакційних витрат відповідно до цього ефекту необхідно, оскільки такі витрати виникають на всіх стадіях діяльності підприємства й перебувають у межах загальної сукупності витрат, суттєво впливають на стратегію діяльності підприємства, тому раціональна організація цих витрат приведе до ефективної роботи підприємства в майбутньому.

- *Закон інформованості-впорядкованості.* Відображення цьому закону простежується у процесі організації трансакційних витрат, оскільки інформація про їхнє виникнення має зовнішній та внутрішній характер.

- *Закон єдності аналізу й синтезу.* Оскільки основною метою підприємства є отримання прибутку, а трансакційні витрати безпосередньо впливають на нього та залежать від діапазону змін зовнішнього або внутрішнього середовища, доцільно створити ефективно гнучку організацію таких витрат на підприємстві.

- *Закон самозбереження.* Урегулювання розміру трансакційних витрат сприяє дотриманню рівноваги у здійсненні господарської діяльності за рахунок збільшення розміру трансакційних витрат в одному структурному підрозділі та їхнього зменшення – в іншому.

**Висновки.** У процесі суспільно-історичного становлення та відтворення суттєво змінилося

трактування поняття «організація», на що вплинули фактори, пов'язані з діяльністю кожного суб'єкта господарювання на ринку. Оскільки фірма має тісний взаємозв'язок із зовнішнім середовищем, яке значно впливає на діяльність підприємства загалом й організацію обліку трансакційних витрат на ньому, зокрема, закономірно виникає проблема створення ефективно гнучкої організаційної структури підприємства. Знання про трансакційні витрати впливають на раціональну організацію обліку трансакційних витрат на підприємстві, оскільки при знанні змісту і класифікації трансакційних витрат можна виявляти потенційні загрози для діяльності підприємства та залишатися на рівні конкурентоспроможної позиції.

На організацію обліку трансакційних витрат значно впливає культура, бо суб'єкт господарювання контактує з різними контрагентами, тому етична поведінка працівників підприємства впливає на співпрацю з ними і запобігає виникненню витрат через опортуністичну поведінку.

На підприємствах необхідно здійснювати організацію обліку трансакційних витрат за допомогою сфер відповідальності, що приведе до отримання оперативної та достовірної інформації про трансакційні витрати від усіх підрозділів підприємства, де виникають такі витрати, її обробки й аналізу, що сприятиме своєчасному прийняттю ефективних рішень.

Проаналізована проблематика окреслює актуальність і перспективи подальшого розвитку досліджуваної теми.

#### Список літератури

1. Богданов А. А. Тектология (Всеобщая организационная наука) / А. А. Богданов. – М. : Экономика, 1989. – 590 с.
2. Осовська Г. В. Основи менеджменту : навч. посіб. / Г. В. Осовська, О. А. Осовський. – К. : Кондор, 2006. – 664 с.
3. Bartlett C. A. Managing across borders: the transnational solution / Christopher A. Bartlett, Sumantra Ghoshal. – Boston, Mass : Harvard Business School Press, 1989. – 274 p.
4. Burns T. The Management of Innovation / Tom Burns, G. M. Stalker. – London : Oxford University Press, 1994. – 269 p.
5. Barnard C. I. Organization and management / Chester I. Barnard. – Cambridge : Harvard University Press, 1948. – 244 p.
6. Woodward J. Industrial organization: behaviour and control / Joan Woodward. – London: Oxford University Press, 1970. – 262 p.
7. Woodward J. Industrial organization: theory and practice / Joan Woodward. – London : Oxford University Press, 1965. – 281 p.
8. Алиев В. Г. Теория организации / В. Г. Алиев. – М. : Экономика, 2003. – 431 с.
9. Белік В. Д. Внутрішній контроль: проблеми трактування в науковій літературі / В. Д. Белік // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2009. – № 4(50). – С. 12–14.
10. Хірний В. Г. Співвідношення категорії «організація» та «управління» пенітенціарною системою України / В. Г. Хірний // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 770–775.
11. Lawrence P. R. Organization and environment; managing differentiation and integration / Paul R. Lawrence, Jay W. Lorsch. – Homewood, Ill. : R. D. Irwin, 1969. – 279 p.
12. Мескон М. Х. Основы менеджмента : учеб. / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; [Общ. ред. и вступ. ст. Л. И. Евенко]. – 3-е изд. – М. : Дело, 2000. – 704 с.
13. Тарнавська Н. П. Менеджмент: теорія та практика: підручник для вузів / Н. П. Тарнавська, Р. М. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 1997. – 456 с.

14. Argyris C. Reasoning, learning, and action: individual and organizational / Chris Argyris. – San Francisco : Jossey-Bass, 1982. – 499 p.
15. Adler N. J. International dimensions of organizational behavior / Nancy J. Adler. – Boston, Mass. : Kent Pub. Co., 1986. – 242 p.
16. Crozier M. Le phénomène bureaucratique / Michel Crozier. – Paris : Editions du Seuil, 1963. – 413 p.
17. Питерс Т. В поисках совершенства. Уроки самых успешных компаний Америки / Том Питерс, Роберт Уотерман мл. – М. : Альпина Паблишер, 2011. – 528 с.
18. Hofstede G. Cultures and Organizations: Software of the Mind / Geert Hofstede. – New York: McGraw-Hill, 1991. – 279 p.
19. Сухарев О. С. Институциональная теория и экономическая политика: к новой теории передаточного механизма в макроэкономике / О. С. Сухарев. – М., 2007. – 252 с.
20. Классики менеджмента / под ред. М. Уорента ; [пер. с англ. под ред. Ю. Н. Каптуревского]. – СПб. : Питер, 2001. – 1168 с.
21. Veber M. The theory of social and economic organization / M. Veber ; [translated by A.M. Henderson and Talcott Parsons] ; edited with an introd. by Talcott Parsons. – New York: Free Press, 1968. – 436 p.
22. Мильнер Б. З. Теория организации: Учебник / Б. З. Мильнер. – [2-е изд., перераб. и дополн]. – М. : Инфра-М, 2000. – 480 с.
23. Терлецька Н. М. Модель організації як елемент механізму координації її діяльності / Н. М. Терлецька, В. В. Іванюк // Вісник ЧТЕІ. – 2012. – Вип. І(45). – С. 262–267. – (Економічні науки).
24. Советский энциклопедический словарь / [научно-редакционный совет: А.М.Прохоров и др.]. – М. : Сов. энцикл., 1981. – 1600 с.
25. Коуз Р. Фирма. Рынок. Право / Р. Коуз. – М. : Дело, 1993. – 192 с.
26. Звенячкіна В. Ю. Особливості підходів до управління витратами на промислових підприємствах / В. Ю. Звенячкіна // Научные труды ДонНТУ. – 2008. – Вып. 33-2. – С.44–49.
27. Бонарев В. В. Трансакційні витрати як економічна категорія / В. В. Бонарев // Економічні науки: зб. наук. праць Луцьк. нац. техн. ун-ту. – 2011. – Вип. 8(29), ч.2. – С. 65–78.
28. Смоляр Л. Г. Знання як стратегічний ресурс сучасного підприємства / Л. Г. Смоляр, Н. В. Коба // Проблеми економіки та управління. – 2008. – № 628. – С. 641–647.

#### References

1. Bogdanov, A. A. (1989), *Tektolohiya (Vseobschaia orhanyzatsyonnaia nauka)* [Tectology (Universal Organizational Science)], Ekonomyka, Moskva, Russia.
2. Osovska, G. V. (2006), *Osnovy menedzhmentu* [Fundamentals of management], Kondor, Kyiv, Ukraine.
3. Bartlett C. A. and Ghoshal, S. (1989), *Managing across borders: the transnational solution*, Harvard Business School Press, Boston, USA.
4. Burns, T. and Stalker, G. M. (1994), *The Management of Innovation*, Oxford University Press, London, England.
5. Barnard, C. I. (1948), *Organization and management*, Harvard University Press, Cambridge, England.
6. Woodward, J. (1970), *Industrial organization: behaviour and control*, Oxford University Press, London, England.
7. Woodward J. (1965), *Industrial organization: theory and practice*, Oxford University Press, London, England.
8. Aliev, V. G. (2003), *Teoriya orhanyzatsyy* [Organization theory], Ekonomyka, Moskva, Russia.
9. Belik, V. D. (2009), “Internal control: problems in interpretation of scientific literature”, *Visnyk Zhytomyr'skoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, vol. 4(50), pp. 12-14.
10. Khirnij, V.G. (2011), “Ratio of the categories «organization» and «management» of the penitentiary system of Ukraine”, *Forum prava*, vol. 4, pp. 770-775.
11. Lawrence, P. R. and Lorsch J. W. (1969), *Organization and environment; managing differentiation and integration*, R. D. Irwin, New York, USA.
12. Meskon, M. H. (2000), *Osnovy menedzhmenta* [Fundamentals of management], Delo, Moskva, Russia.
13. Tarnavska, N. P. (1997), *Menedzhment: teoriia ta praktyka* [Management: theory and practice], Kart-blansh, Ternopil, Ukraine.
14. Argyris, C. (1982), *Reasoning, learning, and action: individual and organizational*, Jossey-Bass, San Francisco, USA.
15. Adler, N. J. (1986), *International dimensions of organizational behavior*, Kent Pub. Co., Boston, USA.
16. Crozier, M. (1963), *Le phénomène bureaucratique*, Editions du Seuil, Paris, France.
17. Piters, T. (2011), *V poyskakh sovershenstva. Uroky samykh uspeynykh kompanij Ameriky* [In Search of Excellence. Lessons of the most successful companies in America], Al'pyna Pablysher, Moskva, Russia.
18. Hofstede, G. (1991), *Cultures and Organizations: Software of the Mind*, McGraw-Hill, New York, USA.
19. Suharev, O. S. (2007), *Ynstytutsyonal'naia teoriya y ekonomycheskaia polityka: k novej teoryy peredatochnoho mekhanyzma v makroekonomyke* [Institutional theory and economic policy: a new theory of the transmission mechanism in macroeconomics], Moskva, Russia.
20. *Klasyky menedzhmenta* (2001) [Classics management], Pyter, SPb., Russia.
21. Veber, M. (1968), *The theory of social and economic organization*, Free Press, New York, USA.
22. Milner B. Z. (2000), *Teoriya orhanyzatsyy* [Organization theory], Ynfra-M, Moskva, Russia.
23. Terletska, N.M. and Ivanyuk, V.V. (2012), “Model organization as part of mechanism of coordination of its activity”, *Visnyk ChTEI*, vol. I (45), pp. 262-267.
24. Sovetskyj entsyklopedycheskyj slovar' (1981), [The Soviet encyclopaedic dictionary], Sov. entsykl,

Moskva, Russia.

25. Coase, R.H. (1993), *Фирма. Рынок. Право* [Firm. Market. Right], Delo, Moskva, Rossiya.

26. Zvenyachkina, V.Y. (2008), "Characteristic features of the approach to cost management at industrial enterprises", *Nauchnye trudy DonNTU*, vol. 33-2, pp. 44-49.

27. Bonarev, V.V. (2011), "Transaction costs as economic category", *Ekonomichni nauky: zb. nauk. prats' Luts'k. nats. tekhn. un-tu*, vol. 8(29), pp. 65-78.

28. Smolar, L. G. and Coba N. V. (2008), "Knowledge as a strategic resource of the modern enterprise", *Problemy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 628, pp. 641-647.

#### Аннотация

*Владимир Бонарев, Марина Танасьева, Алла Михалков*

#### ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЕТА ТРАНСАКЦИОННЫХ ИЗДЕЖЕК: ТЕОРИЯ И МЕТОДОЛОГИЯ

*В статье исследованы подходы к пониманию сущности экономической категории «организация» согласно различных авторских взглядов. Освещены организационные структуры, которые существуют на предприятии.*

*Раскрыты цели и задачи учета транзакционных издержек на предприятии. Освещены теоретические и методологические основы организации учета транзакционных издержек на предприятии, которые позволят осуществлять учет таких расходов на предприятии, что в свою очередь приведет к эффективному управлению такими расходами и предприятием в целом.*

**Ключевые слова:** *организация, учет, издержки, транзакционные издержки, закон организации.*

#### Summary

*Vladimir Bonarev, Marina Tanasiyeva, Alla Mykhalkiv*

#### ORGANIZATION OF ACCOUNTING TRANSACTION COSTS: THEORY AND METHODOLOGY

*This article explores approaches to understanding the essence of economic categories "organization" under different editorials as a consensus concerning this category in the economic literature does not. The influence neoinstytutsiynoyi theory for understanding the concept of "organization". Solved the ideas and concepts of the classical theory of organization.*

*Deals with organizational structures that exist in the enterprise (bureaucratic and adaptive) and submitted their response. When transaction costs in article understand costs associated with the collection, processing and analysis of market data; negotiation and decision-making; monitoring and analysis of the performance of contracts and property rights. Reveals the purpose and objectives of accounting transaction costs. It is noted that the factors that affect the overall operation of the business and organization of accounting transaction costs are in particular the environment, culture, knowledge horizon. Deals with the relationship between these factors.*

*Found that management make informed decisions on transaction costs in the enterprise is the implementation of accounting transaction costs by responsibility. The report states that for effective organization of accounting transaction costs of responsibilities necessary in order to specify the accounting policy of responsible persons, specify the composition and structure of transaction costs, and specify the information, in some will be grouped transaction costs of structural divisions the enterprise and in what time frame they will be submitted.*

*Grouped basic laws of accounting transaction costs that will carry records of such costs in the enterprise (laws organizations are static structures (law composition, law proportionality and law weakest) and laws organizations that are dynamics (law synergy, law awareness-order, law unity of analysis and synthesis and law self-preservation)) and presents characteristics of these laws. Use in business practice enterprise proposed laws of accounting transaction costs lead to effective management of these costs and now general.*

**Keywords:** *organization, accounting, costs, transaction costs, the law organization.*

*Стаття надійшла до редакції 01.03.2017*